

References

1. Entsyklopediia osvity / Akad. ped. nauk. Ukrainy ; hol. red. V.H. Kremen. – K. : Yurinkom Inter, 2008. – 1040 s.
2. Bondar S. Kompetentnist osobystosti – intehrovanyi komponent navchalnykh dosiahnen uchniv / S.Bondar // Biolohiia i khimiia v shkoli. – 2003. – №2. – S. 8-9.
3. Kasianov H. Osvitnia systema Ukrainy, 1990-2014. Analitychnyi ohliad / H.Kasianov // Blahodiinyi fond «Instytut rozvytku osvity». – K. : TAKSON, 20015. – 52 s.
4. Kompetentnosti vchytelia pochatkovykh klasiv z 2018 roku. – Rezhym dostupu: <https://www.pedrada.com.ua/article/1973-yakim-ma-buti-vchitel-novo-ukransko-shkoli?error=1>
5. Kontseptsiiia rozvytku pedahohichnoi osvity. – Rezhym dostupu : <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/17105>
6. Liubchak L.V. Pidhotovka maibutnoho pedahoha do realizatsii pryntsyypiv pedahohiky partnerstva / L.V.Liubchak, L.P.Dabizha // Development trends in pedagogical and psychological sciences: the experience of countries of Eastern Europe and prospects of Ukraine: monograph / edited by authors. – 1st ed. – Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 2018. – p.539-560.
7. Ovcharuk O. Kompetentnosti yak kluch do onovlennia zmistu osvity / O.Ovcharuk // Stratehiia reformuvannia osvity v Ukraini. – K. : K.I.S., 2003. – 295 s.
8. Pedahohichna maisternist: Pidruchnyk / I.A.Ziazium, L.V.Kramushchenko ta in. // Za zah. red. I.A.Ziaziuma. – 2-e vydannia, dopovnene i pereroblene. – K.: Vyscha shk., 2004. – 422 s.
9. Polozhennia pro sertyfikatsiiu pedahohichnykh pratsivnykiv. – Rezhym dostupu : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1190-2018-%D0%BF>
10. Poriadok pidvyshchennia kvalifikatsii pedahohichnykh i naukovopedahohichnykh pratsivnykiv. – Rezhym dostupu : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF>
11. Profesiinyi standart «Vchytel pochatkovykh klasiv zakladu zahalnoi serednoi osvity». https://www.auc.org.ua/sites/default/files/sectors/u-137/standart_uchytelya_pochatkovoyi_shkoly.pdf
12. Profil. – Rezhym dostupu : URL : <https://uk.wikipedia.org/wiki/Profil>.
13. Raven Dzh. Kompetentnost v sovremennom obschestve: vyiyavlenie, razvitie I realizatsiya / Dzh. Raven; per. s angl. V.I. Bepolopskiy]. – M.: Kogito-Tsent, 2013. – 396 s.

УДК 378.147

DOI 10.31652/2415-7872-2020-61-145-152

ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ЯК СКЛАДОВОЇ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ

В. М. Пугач

orcid.org/0000-0002-1653-7473

У статті розглянуто проблеми підготовки управлінських кадрів системи охорони здоров'я в сучасних ринкових умовах господарювання, зокрема формування їхньої правової компетентності. Актуалізовано проблему формування компетентностей майбутніх менеджерів, зокрема правових, економічних, організаційних. З'ясовано, що проблема формування компетентностей майбутніх менеджерів системи охорони здоров'я розглядається як важлива детермінанта Концепції управління якістю медичної допомоги. Узагальнено світовий досвід кадрової політики управління системою охорони здоров'я в країнах ЄС. Виявлено, що нині для України назріла необхідність приведення стандартів якості підготовки управлінських кадрів до міжнародних вимог.

Ключові слова: компетентність, правова компетентність, менеджери, охорона здоров'я, кадрова політика.

FORMING THE LEGAL COMPETENCE OF FUTURE HEALTH MANAGERS AS A COMPONENT PROFESSIONAL TRAINING OF STAFF

V. Pugach

Research actuality is related to that in the conditions of reformation of the system of health protection Ukraine sharply stands problem of professional preparation of future managers of modern medical establishments. It is related to the swift dynamic changes in society, that flow in Ukraine, in particular by the integration processes of our country in EU; forming of competences for the future managers of the system of health protection, in particular with strengthening of accent on legal aspects; by the input of new specialties in Ukraine, that is sent to forming of leader qualities for the future managers of establishments of the system of health protection, that must promote efficiency of functioning of the system of health protection on the whole and grant of medical services. The aim of the article is research of problem of training of administrative personnel's of the system of health protection in the modern market conditions of ménage, in particular forming of competences of future managers in the aspect of providing of them legal constituent. A research object is a process of the

quality professional training of administrative personnel's for the necessities of the system of health protection. The article of research is features of development of legal constituent of forming of competences at preparation of future managers of the system of health protection. The problem of training of modern administrative personnel's of the system of health protection purchased actuality, in particular in direction of forming of competences of future managers, especially legal, economic and organizational. The analysis of provision of hospitals permanent positions of the system of health protection is conducted. It is found out, that the problem of forming of competences of future managers of the system of health protection is examined as important factors of Conception of quality management of Medicare. World experience of skilled politics of management of health protection the system is generalized in the countries of EU. It is educed that presently for Ukraine coming to a head necessity of bringing standards over of quality of training of administrative personnel's to the international requirements.

Keywords: *competence, legal competence, managers, health protection, skilled politics.*

Актуальність дослідження пов'язана із тим, що в умовах реформування системи охорони здоров'я (СОЗ) України гостро стоїть проблема фахової підготовки майбутніх менеджерів сучасних медичних закладів [4, 9, 10, 15, 18]. Це пов'язано зі стрімкими динамічними змінами в суспільстві, що протікають в Україні: інтеграційними процесами нашої країни до ЄС; необхідністю формування професійних компетентностей у майбутніх менеджерів системи охорони здоров'я (СОЗ), зокрема правових, відповідно до вимог медичної реформи; запровадженням нових медичних спеціальностей в Україні, які спрямовані на формування лідерських якостей у майбутніх менеджерів закладів охорони здоров'я, що має підвищити ефективність функціонування СОЗ в цілому та якість надання медичних послуг.

Найактуальнішою проблемою сьогодення є розвиток управлінської компетентності та основних її складових, зокрема правової, при підготовці кадрів для потреб СОЗ. Проблемам пов'язаних із формуванням управлінської компетентності, особливо її правової складової підвищення ефективності фахової підготовки кадрів СОЗ присвячені праці багатьох вітчизняних і закордонних учених. Так, особливостям запровадження нової парадигми освіти менеджерів різних рівнів СОЗ, які б відповідали суспільним потребам в умовах реформування медицини в Україні, висвітлено в публікаціях: Ф. Бермана, О. Волосовця, Ю. Вороненка [4], О. Воронька, Б. Криштопи, В. Кучеренка, В. Лехан [9], О. Литвинової, В. Майбороди, С. Майбороди, В. Москаленка, П. Назимка, Н. Протасової, Т. Савіної [18], В. Ребкала, В. Скуратівського, І. Солоненка, В. Троня, В. Щепіна та інших. Питання кадрової політики в системі охорони здоров'я досліджували такі відомі вітчизняні науковці як М. Білинська, Н. Васюк, Д. Карамішев, Т. Курило, З. Лашкут, О. Левицька, Л. Ліштаба [10, 15], Л. Ляховченко, Я. Радиш, І. Рожкова, А. Шортелла та інші.

Проблеми формування професійної компетентності менеджерів розглядали в своїх дослідженнях вітчизняні вчені, зокрема Г. Бережна, Л. Вітренко, Г. Євтушенко, В. Жигір, О. Керницький, О. Кобилянський [7], Ю. Колесник [8], В. Куценко, Л. Омельченко, І. Саух, О. Яценко, М. Яцик та ін. Зокрема дослідженнями проблем формування правової компетентності займаються такі вчені, як Є. Аграновська, С. Алексєєв, І. Воронова, М. Панов, О. Петришин, Ю. Тодика та ін. Проблеми формування правової культури різних категорій населення та фахівців різних спеціальностей присвячені праці Л. Герасіна, В. Головченко, О. Данильяна, О. Дзьобаня, Г. Дехтяр, Г. Клімова, С. Максимова, Н. Поліщук, М. Требіна та ін.

Попри вагомій здобутки наведених вище вчених щодо формування компетентностей майбутніх менеджерів СОЗ, нерозв'язаним завданням залишається підвищення рівня правової складової в системі їх фахової підготовки.

Метою статті є дослідження проблеми підготовки управлінських кадрів СОЗ в сучасних ринкових умовах господарювання, зокрема формування правової компетентності майбутніх менеджерів закладів охорони здоров'я.

Нині важливою проблемою стратегічного розвитку України є реформування СОЗ України, зокрема медичної освіти. Це зумовлюється наступними тенденціями [2, с. 4–7]: відсутністю ефективної моделі її управління та фінансування (ще донині не відбувся перехід управління СОЗ з моделі Семашка на ринкову модель); високими показниками захворюваності та смертності громадян України, особливо працездатних осіб, наприклад, рівень захворюваності у віці 30–44 роки громадян України перевищує відповідне значення в середньому по країнам ЄС–28 в чотири рази; відсутністю можливості для переважній кількості громадян отримувати належну високопрофесійну медичну допомогу тощо.

Після підписання у 2014 році політичної Угоди України з ЄС, а пізніше економічної її частини, наша країна взяла напрямок на інтеграцію з європейським співтовариством. Це вимагає наближення стандартів СОЗ України до ЄС шляхом глибокого реформування медицини, базуючись на Програмі ЄС «Європейська стратегія здоров'я – 2020». Основним підсумком реформування має стати забезпечення для кожного громадянина доступності до якісних послуг в СОЗ. Цього можливо досягти лише за умови підвищення ефективності управління медичною галуззю.

На сучасному етапі інтеграції України до європейського простору в системі кадрової політики, зокрема забезпеченості управлінськими кадрами СОЗ можна виділяти низку проблем. Так, за даними [4, 9,

10, 15, 18] надзвичайно актуальним для України є застосування в СОЗ сучасних міжнародних норм і стандартів; підвищення рівня надання медичної допомоги; покращення кадрового забезпечення СОЗ та підвищення їхні якості; визнання дипломів виданими освітніми медичними закладами; вирішення проблеми трудової міграції вітчизняних медичних працівників тощо.

Крім того, надзвичайної актуальності нині набувають питання змін в системі підготовки управлінських кадрів для СОЗ, зокрема це стосується наступних аспектів: формування компетенцій в управлінців, які дозволяють реалізувати інноваційні підходи в системі менеджменту закладів ОЗ; максимізація зусиль на інтеграційних процесах України до ЄС, що вимагає глибокої трансформації й реформування СОЗ, зокрема управлінського рівня; підготовка сучасних менеджерів в СОЗ, які мають високий рівень правових, економічних, організаційних та інших компетентностей для реформування СОЗ; застосування сучасного світового досвіду в системі управління ОЗ та в діяльності менеджерів СОЗ; запровадження системи ступеневої підготовки професійних управлінців; забезпечення відповідності керівників достатньому професійному рівню, тобто колишні головні лікарі мають стати «менеджерами з глибоким рівнем юридичної підготовки»; розробка механізму визначення обсягів підготовки та забезпеченості закладів ОЗ сучасними менеджерами; запровадження в повному обсязі дисциплін для майбутніх менеджерів СОЗ, пов'язаних з управлінням і адмініструванням та їх правовим забезпеченням; посилення дисциплін менеджersького напрямку для керівників закладів СОЗ правовими курсами; формування «проблемних» компетенцій у майбутніх менеджерів СОЗ; запровадження ступеневої освіти для майбутніх менеджерів СОЗ (бакалавр, магістр); розробка єдиного стандарту підготовки управлінських кадрів СОЗ; зміна пріоритету в системі застосування управлінських функцій, зокрема (планування – організація – мотивація – контроль); узгодження існуючої номенклатури управлінських професій в СОЗ до реальних ринкових умов; застосування принципу «безперервності освіти», «самоосвіти», «безперервності удосконалення професійних управлінських компетенцій», «правової культури», «правової освіти»; реалізація ефективної моделі професійної підготовки менеджерів СОЗ на основі «компетентнісного підходу» [2, 4, 7–9, 10, 15, 18]. Таким чином, урахування вище наведених аспектів в системі формування компетентностей майбутніх менеджерів, особливо правових, економічних, організаційних та інших, а дозволить реалізувати інноваційну модель підготовки управлінців СОЗ та створити педагогічні умови підвищення якості управління закладами ОЗ на всіх структурних рівнях.

В 2017 році Верховна Рада України провела слухання на тему «Медична освіта в Україні: погляд у майбутнє», де обговорювались проблеми підвищення якості підготовки кадрів для потреб СОЗ, зокрема підготовка менеджерів в охороні здоров'я, фахівців з громадського здоров'я, кваліфікованих юристів для роботи в СОЗ. Учасники парламентських слухань констатували, що сьогодні, незважаючи на досить потужну мережу вищих медичних навчальних закладів, в Україні ще не досягнуто рівня фундаментальної та клінічної підготовки лікарів, який би повною мірою відповідав сучасним міжнародним стандартам. Причинами такого стану є: повільне запровадження у навчальний процес сучасних наукових розробок та засад доказової медицини, галузевих стандартів вищої медичної та фармацевтичної освіти, адаптованих до європейських стандартів у сфері охорони здоров'я; несвоєчасний перегляд та оновлення програм підготовки спеціалістів для медичної галузі, що не встигає за розвитком сучасної медичної науки та нових медичних технологій; неефективна, надмірно централізована та застаріла система управління і фінансування в системі вищої медичної освіти; не розвинена система університетських клінік; застаріла матеріально-технічна база навчальних закладів; зростаюча нерівність у доступі до якісної освіти; надмірна комерціалізація освітніх послуг; корупція тощо [16].

Крім того, учасники Парламентських слухань наголосили на проблемі зниження якості підготовки медиків, зниження рівня знань і умінь, зокрема майбутніх управлінців в СОЗ. Це негативно відображається на якості наданих медичних послуг, міжнародному іміджі, конкурентоспроможності вітчизняної системи вищої освіти. Також було акцентовано увагу на необхідності підготовки кадрів в системі управління СОЗ, де необхідно передбачити реальні тенденції розвитку економіки, галузі і світових змін. Тут особливо важливо акцентувати увагу на необхідність правового їх забезпечення. Тому нині варто змінити парадигму розвитку базової середньої і вищої освіти в Україні з урахуванням сучасних світових стандартів, зокрема країн ЄС в напрямку формування високого рівня компетентності майбутніх менеджерів охорони здоров'я, особливо її економічної і правової складової.

Забезпеченість штатними посадами лікарень медичними працівниками станом на 01.01.2019 наведено на рис. 1. З рис. 1 видно, що нинішня СОЗ не має високого рівня забезпеченості лікарень штатними посадами, зокрема це стосується управлінців. Найбільший кадровий дефіцит в СОЗ спостерігається за фармацевтами – 20,6%; провізорами – 19,6%; лікарями – 12%. Наведена вище статистика свідчить про актуальність дослідження проблеми забезпечення кадрами СОЗ, особливо це стосується не тільки лікарських, а управлінських кадрів. Саме менеджери, при використанні сучасних підходів в управлінні, його правового

забезпечення, мають нині вивести СОЗ з глибокої кризи та забезпечити передумови ефективного її реформування.

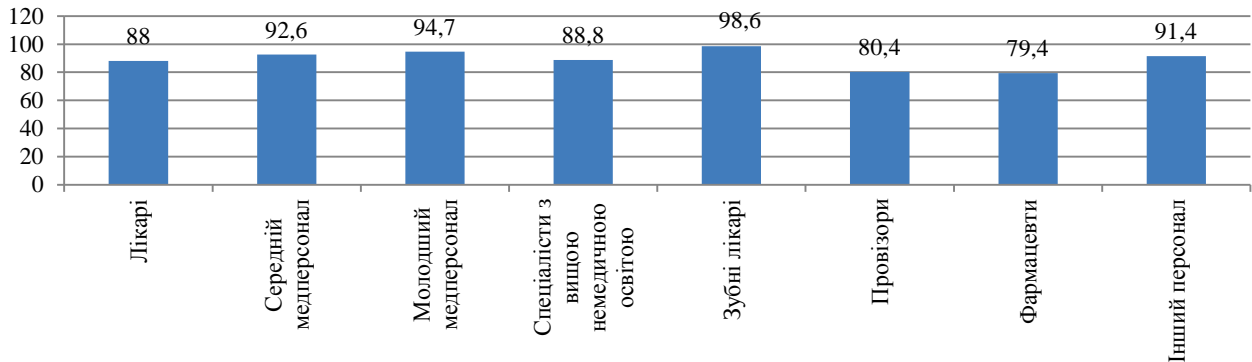

Рис. 1 Аналіз забезпеченості лікарень штатними посадами в СОЗ (%).

Джерело: складено автором за [2].

Управління СОЗ в переважній більшості країн світу з розвинутою ринковою економікою розглядають як основу підвищення якості надання медичної допомоги населенню, про що йдеться в наукових працях вітчизняних вчених, зокрема на цьому наголошують Ю. Вороненко [4, с. 20–21], Г. Слабкий [19, 20] та інші. Варто зауважити, що підвищення управління СОЗ визначено Концепцією управління якістю медичної допомоги в галузі охорони здоров'я України на період до 2020 року, де першочергова роль має відводитись управлінню якістю. Це передбачає посилення ролі менеджменту в закладах ОЗ на основі застосування міжнародних стандартів при плануванні, забезпеченні, оцінці й контролі в системі управління СОЗ. Вітчизняні вчені Г. Дзяк [6, с. 7–8], В. Москаленко [11] та інші наголошують, що саме керівники закладів охорони здоров'я відповідають за управління якістю, яка, на жаль, знаходиться нині на досить низькому рівні.

Це підтверджують і дані дослідження вітчизняних учених Національної медичної академії післядипломної освіти ім. П. Шупика МОЗ України Ю. Вороненка, Н. Гойди, В. Горачук та ін. [4, с. 20–21], які наголошують на проблемі підготовки управлінців СОЗ. Так, обсяг навчання керівників закладів СОЗ на рівні післядипломної освіти з питань управління якістю медичної допомоги обмежується декількома аудиторними годинами відповідно до чинних навчальних планів і програм, що не дає можливості підвищити якість управління закладами СОЗ. Цікавими, на наш погляд, є пропозиції наведених вище вчених щодо підвищення якості викладання дисциплін, що формують менеджмент якості, зокрема, це залучення провідних профільних фахівців Міністерства охорони здоров'я України (МОЗ), працівників Управління контролю якості медичних послуг і Державного експертного центру МОЗ України. Крім того, що найбільш актуально для нашого дослідження – варто запрошувати представників юридичної служби Всеукраїнської благодійної організації «Рада захисту прав та безпеки пацієнтів». Це в цілому, має підвищити якість управління в закладах СОЗ та підготовки сучасних менеджерів відповідних закладів із урахуванням правової складової.

С. Громова наголошує на актуальності створення ефективної системи державного управління СОЗ, що має передбачати розвиток вищої освіти, професійної компетентності її керівного складу [5, с. 1]. Тому була затверджена Концепція розвитку вищої медичної освіти в Україні [12], де передбачено підготовку нового покоління висококваліфікованих менеджерів ОЗ, керівників медичних навчальних закладів та медичних працівників. Ключовими умовами реалізації цієї Концепції є формування таких основних компетентностей майбутніх менеджерів закладів ОЗ: правових, економічних і організаційних.

Поява вище наведеної Концепції пов'язана з тим, що протягом останніх років незалежності України керівників СОЗ готували лише на рівні післядипломної освіти, це стосується і керівників вищих медичних навчальних закладів (ВМНЗ). В основному зазначена підготовка проводилась у вигляді тематичного вдосконалення, курсів спеціалізації, навчання в магістратурі з державного управління ОЗ, з урахуванням принципу безперервності навчання. Готують таких фахівців на базі Національної академії державного управління при Президентові України та її регіональних інститутах, зокрема кафедрах управління охороною здоров'я при ВМНЗ та закладів післядипломної освіти. Концепція відповідної підготовки ґрунтується на таких рівнях:

- макрорівень – керівники у сфері державного управління України;
- мезорівень – менеджери галузі охорони здоров'я України;
- мікрорівень – керівники (менеджери) закладів СОЗ.

Підготовка фахівців у ЗВО за освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр» (спеціальність 8.15010003 «Державне управління (за галузями)», спеціалізація «Управління охороною здоров'я» розпочалась

здійснюватись в Україні відповідно до наказу МОН України (Наказ) [14]. Зазначений Наказ передбачав підготовку фахівців державного управління в СОЗ, зокрема: керівників органів управління всіх рівнів, посадових осіб місцевого самоврядування, керівників органів управління та закладів ОЗ. Головне завдання Наказу – підготовка сучасних, ефективних майбутніх менеджерів СОЗ з урахуванням реалізації сучасних міжнародних стандартів надання якості медичних послуг, побудови системи громадського здоров'я в рамках реформування СОЗ, медико-демографічних і соціально-економічних тенденцій розвитку України. Отже, його виконання потребує формування не тільки економічної та організаційної, а й правової компетентності майбутніх менеджерів закладів СОЗ.

Варто зазначити, що спочатку підготовка професійних управлінців СОЗ розпочалась за спеціальністю 8.03060101 «Менеджмент організацій і адміністрування» (за видами економічної діяльності), спеціалізацією «Медичний менеджмент» в ВМНЗ України. Зазначену спеціальність опанували майбутні менеджери в сфері розвитку приватної медицини, наприклад, менеджери приватних лікарень, страхових медичних компаній, діагностичних центрів тощо. В 2014 році МОЗ України видало Наказ [13], який передбачав уведення в Україні системи перепідготовки медичних фахівців за спеціальністю «Організація і управління охороною здоров'я», зокрема це стосувалося посад головних лікарів закладів СОЗ та їх заступників. Під час здобуття цієї спеціальності майбутні менеджери СОЗ мають вивчати такі предмети, як: менеджмент, менеджмент організацій, маркетинг, медичне і загальне право, економіку в галузі ОЗ, організацію та управління СОЗ та ряд інших дисциплін пов'язаних із менеджментом, управлінням і адмініструванням, правом.

Важливим в системі підготовки майбутніх менеджерів в СОЗ, як вважають вітчизняні вчені І. Рожкова, Я. Радиш, Н. Васюк [17, с. 24–27], є визначення вимог до менеджера охорони здоров'я, а саме – уміння успішно вирішувати проблеми правового, економічного, політичного, комунікативного характеру; володіння інноваційними знаннями в системі інформаційно-комунікаційних технологій, методами сучасного менеджменту; наявності високого рівня культури, духовності, патріотизму. Автори в роботі справедливо наводять зв'язок між функціями управління (планування, організація, мотивація, контроль) з особистими якостями керівника.

На думку дослідників М. Банчука та В. Марценюка [1], сучасні менеджери СОЗ мають мати такі професійні якості, зокрема, – це володіння знаннями: в сфері громадського здоров'я, управління, адміністрування, менеджменту та формування правової компетентності майбутніх менеджерів СОЗ. Вони, ґрунтуючись на дослідженнях закордонних авторів, наголошують, що управлінці в галузі охорони здоров'я економічно розвинутих країн мають, як правило, юридичну та економічну освіти. Нині в Україні більшість менеджерів закладів СОЗ не мають ні юридичної, ні менеджерської освіти. Це, безумовно, гальмує розвиток якісної СОЗ в Україні. Адже, актуальність набуття менеджерами правових культури, освіти та виховання динамічно зростає, особливо в умовах реформування медицини України. Це вимагає формування правової компетентності в напрямку забезпечення різних аспектів управлінської діяльності СОЗ, зокрема захисту прав пацієнтів, переходу закладів охорони здоров'я на нові правові форми господарювання, захисту прав медичних працівників, імплементації до норм вітчизняного законодавства правової бази країн ЄС та інших економічно розвинених країн – США, Канади, Японії, Китаю тощо. Відповідно, в таблиці 1 узагальнено світовий досвід формування кадрової політики з управління в СОЗ.

Таблиця 1

Узагальнення світового досвіду кадрової політики управління СОЗ

Країна	Особливості кадрового управління СОЗ
Польща	Здобуття спеціальності «Управління охороною здоров'я» дає підстави відразу займати відповідні посади, визначені законодавчими і нормативно-правовими документами.
Франція	Займання управлінської посади можлива після здобуття спеціальності «Управління охороною здоров'я», незалежно від досвіду роботи.
Бельгія	Заклади СОЗ самостійно встановлюють вимоги до претендентів на посади керівників закладів ОЗ. Здобуття спеціальності, зокрема «Управління охороною здоров'я» посилює шанси претендентів на займання відповідної посади.
Великобританія	Основна вимога для здобуття посади керівник закладу ОЗ – закінчити ЗВО і здобути кваліфікаційний рівень – «Магістр», зокрема спеціальність «Управління охороною здоров'я» за магістерською програмою «Управління бізнесом» (МВА).
Австрія	Здобуття спеціальності, зокрема «Управління охороною здоров'я» розглядається як збільшення імовірності займання посади керівника закладу ОЗ.
Болгарія	Основна вимога займання посади керівника закладу ОЗ – здобуття спеціальності «Управління охороною здоров'я» в ЗВО в обсязі не меншому 200 академічних годин. У системі післядипломної освіти існує наступна вимога – здобуття таких спеціальностей

	«Управління охороною здоров'я» та «Охорона громадського здоров'я» в обсязі не менше 675 академічних годин та 90 академічних годин на вибір. Процес навчання має відбуватись в акредитованих ЗВО з терміном навчання для здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня (ОКР) «Бакалавр» тривалістю навчання для стаціонарної форми не менше 4 років (для заочної не менше п'яти років); для здобуття ОКР «Магістр» термін навчання на стаціонарній формі навчання не менше одного року, для заочної форми – не менше двох років.
Данія	Існує негласне правило – при здобутті посади керівника закладу ОЗ необхідно закінчити спеціальності пов'язані з менеджментом, зокрема «Управління охороною здоров'я», «Охорона громадського здоров'я», «Управління бізнесом». Переваги надають претендентам з основною медичною освітою.
Естонія	Формальною вимогою здобуття посади керівника закладу ОЗ – здобуття спеціальності, пов'язаної з управлінням.
Ірландія	Здобуття управлінської спеціальності підвищує шанси отримання посади керівника медичного закладу, а знання менеджерських, економічних, правових дисциплін також підвищує імовірність здобуття відповідної посади. Обов'язковою умовою для претендента – є досконалі знання законодавства в сфері ОЗ.
Іспанія	Неформальна головна умова здобуття посади керівника медичного закладу – закінчення управлінської спеціальності в сфері ОЗ.
Греція	Головна умова займання посади керівника закладу ОЗ – здобуття вищої управлінської освіти в СОЗ, зокрема: «Стратегічне планування та управління медичними закладами», «Адміністрування соціального сектору», «Економіка охорони здоров'я» та інші.
Італія	Основна вимога для здобуття посади керівника закладу ОЗ – наявність ступеня доктора медицини з післядипломною спеціалізацією за спеціальністю «Гігієна та охорона громадського здоров'я» та в подальшому закінчення спеціальності «Управління охороною здоров'я». Крім того, ЗВО мають бути акредитовані.
Латвія	Установлюють спеціальні вимоги до керівників закладів ОЗ, які займаються науковою діяльністю, зокрема, це стосується університетських клінік. Для решти закладів ОЗ – формується перелік вимог до конкурсу на зайняття вакантної посади керівника.
Кіпр	У приватному секторі основною умовою зайняття вакантної посади керівника медичного закладу – здобуття освітнього рівня «Магістр» за спеціальністю «Управління бізнесом». У державному секторі формуються аналогічні вимоги.
Литва	Основними вимогами здобуття вакантної посади керівника медичного закладу: мати досвід роботи в медичних закладах; мати додаткову спеціальність, яка здобута в ЗВО, наприклад, менеджмент, управління громадським здоров'ям, менеджмент тощо; проходити постійно підвищення кваліфікації по спеціальності «Управління охороною здоров'я» в обсязі не меншому 36 годин на п'ять років.
Словенія	Головна умова займання вакантної посади керівника ЗО – здобуття вищої освіти та практичний досвід в сфері ОЗ не менше п'яти років.
Фінляндія	Претендент на вищу керівну посаду закладу ОЗ зобов'язаний здобути вищу освіту за спеціальністю «Управління охороною здоров'я». Під час здобуття спеціальності претенденти отримують компетенції з управлінням та правових питань в СОЗ.
Угорщина	Основними умовами для претендентів на крісло керівника закладів ОЗ – здобуття ОКР «Бакалавр» чи «Магістр» за спеціальністю «Управління» та мати практичний управлінський досвід не менше п'яти років.
Португалія	Перевага при займанні вакантної посади керівника закладу ОЗ надається претенденту, який має практичний управлінський досвід та проходить курси підвищення кваліфікації в системі післядипломної освіти по спеціалізації «Управління закладами ОЗ».
Словаччина	Основними умовами для претендента на вакансію керівника закладу ОЗ – наявність будь-якої вищої освіти; практичний досвід за аналогічною роботою не менше десяти років; подальше проходження післядипломної освіти зі спеціальності «Управління охороною здоров'я»; навчання за магістерською програмою «Управління бізнесом»; систематично проходження курсів «Управління охороною здоров'я» (не рідше раз на три роки).
Румунія	Головною умовою для претендентів на крісло керівника медичного закладу – вища освіта та проходження курсу післядипломної освіти з менеджменту та управління охороною здоров'я.
США	Існує тенденція до розширення кількості програм, введення комбінованих і докторських програм для задоволення освітніх потреб різних категорій фахівців охорони здоров'я.

Джерело: складено та систематизовано автором за [3, с. 22–25; 20, с. 9–13].

Висновки. Таким чином, проаналізувавши основні особливості підготовки майбутніх менеджерів системи охорони здоров'я та формування їхніх професійних компетенцій в Україні, країнах ЄС, США та інших країнах світу, можна стверджувати, що наразі назріла необхідність у приведенні стандартів якості підготовки управлінських кадрів до міжнародних вимог. Особливо це стосується формування правових і економічних компетенцій при здобутті освітньо-кваліфікаційних рівнів «Бакалавр» та «Магістр» за спеціальністю «Управління охороною здоров'я». Формуванні правової компетенції майбутніх менеджерів також можливе при проходженні магістерської програми «Управління бізнесом» (МВА) та самостійному вивченні законодавства в сфері охорони здоров'я та менеджменту (в частині управління закладами охорони здоров'я), а також медичного права.

Література

1. Банчук М. В. Питання стратегії економічного розвитку у сфері кадрової політики у охороні здоров'я України / М. В. Банчук, І. І. Воликін // Матер. IV з'їзду спеціалістів із соціальної медицини та організації управління охорони здоров'я. – Київ–Житомир, 2008. – Т. 2. – С. 222.
2. Богдан Д. Кадрові ресурси системи охорони здоров'я в Україні. Ситуаційний аналіз. Проект USAID «Підтримка реформи охорони здоров'я» / Д. Богдан, А. Бойко, А. Василькова. – Київ, 2019. – 133 с.
3. Васюк Н. О. Світовий досвід підготовки сучасних менеджерів системи охорони здоров'я (огляд літературних джерел) / Н. О. Васюк // Державне управління. – 2012. – № 1. – С. 21–26.
4. Вороненко Ю. В. Проблеми забезпечення якості кадрових ресурсів системи охорони здоров'я України / Ю. В. Вороненко // Охорона здоров'я України. – 2008. – № 3. – С. 20–21.
5. Громова С. О. Професійна підготовка керівних кадрів вищої медичної освіти в контексті реформування системи охорони здоров'я в Україні [Електронний ресурс]. – 2015. – Режим доступу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2015-3/doc/4/02.pdf>.
6. Дзяк Г. В. Підходи до визначення стратегії підвищення якості медичного обслуговування в Україні, гармонізовані з загальноєвропейськими методами / Дзяк Г. В., Лехан В. М., Крячкова Л. В. // Медичні перспективи. – 2010. – № 1. – С. 6–9.
7. Кобилянський О. В. Теоретико-методичні основи навчання безпеки життєдіяльності студентів економічних спеціальностей у вищих навчальних закладах: монографія / О. В. Кобилянський. – Вінниця: ВНТУ, 2012. – 590 с.
8. Колесник Ю. М. Правові проблеми сучасної трансформації охорони здоров'я / Ю. М. Колесник // Збірник матеріалів науково-практичного круглого столу. – Запоріжжя: ТОВ «Планер», 2019. – 148 с.
9. Лехан В. М. Стратегія розвитку системи охорони здоров'я і український вимір / В. М. Лехан, Г. О. Слабкий, М. В. Шевченко. – К., 2009. – 50 с.
10. Ліштаба Л. В. Сучасні світові практики в сфері організації і проведення освітніх програм із менеджменту в галузі охорони здоров'я / Л. В. Ліштаба, Ю. М. Петрашик, Н. О. Слободян // Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. – 2018. – № 3. – С. 59–62.
11. Москаленко В. Ф. Організаційно-методичні аспекти підвищення якості медичної допомоги в Україні / В. Ф. Москаленко, Т. С. Грузева, Л. І. Галієнко // Медичні перспективи. – 2010. – № 1. – С. 123.
12. МОЗ України оприлюднило для громадського обговорення Стратегію розвитку медичної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://moz.gov.ua/article/reform-plan/moz-ukraini-oprijudnilo-dlja-gromadskogo-obgovorennya-strategiju-rozvitku-medichnoi-osviti>.
13. Наказ МОЗ України № 185 від 14.03.2014 «Про перепідготовку за спеціальністю «Організація і управління охороною здоров'я» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0185282-14/sp:java-max100>.
14. Наказ МОНУ № 1067 від 09.11.2010 «Про введення в дію переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційними рівнями спеціаліста і магістра. Постанова КМУ № 787 від 27.07.2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/787-2010-%D0%BF>.
15. Петрашик Ю. М. Світовий досвід акредитації та регулювання навчальних програм з менеджменту в охороні здоров'я / Ю. М. Петрашик, Л. В. Ліштаба, Н. О. Слободян // Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. – 2018. – № 3. – С. 43–47.
16. Постанова ВР України «Про проведення парламентських слухань на тему: «Медична освіта в Україні: погляд у майбутнє» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1842-19>.
17. Рожкова І. В. Система підготовки управлінських кадрів для галузі охорони здоров'я (пошук моделі) / І. В. Рожкова, Я. Ф. Радиш, Н. О. Васюк // Інвестиції: практика та досвід. – 2011. – № 23. – С. 96–99.
18. Савіна Т. В. Кадрове забезпечення сфери охорони здоров'я в Україні: стан та перспективи розвитку / Т. В. Савіна // Інвестиції: практика та досвід. – 2017. – № 15. – С. 95–98.
19. Слабкий Г. О. Основні міжнародні підходи до визначення і формування основ політики поліпшення якості медичних послуг / Г. О. Слабкий, О. О. Дудіна // Охорона здоров'я України. – 2008. – № 4. – С. 119–120.
20. Слабкий Г. О. Сучасна система підготовки керівників в сфері охорони здоров'я України: методичні рекомендації / Г. О. Слабкий, Р. Ю. Погоріляк. – Київ, 2019. – 46 с.

References

1. Banchuk M. V. Pytannia stratehii ekonomichnoho rozvytku u sferi kadrovoi polityky u okhoroni zdorovia Ukrainy / M. V. Banchuk, I. I. Volykin // Mater. IV zizdu spetsialistiv iz sotsialnoi medytsyny ta orhanizatsii upravlinnia okhorony zdorovia. – Kyiv–Zhytomyr, 2008. – T. 2. – S. 222.
2. Bohdan D. Kadrovi resursy systemy okhorony zdorovia v Ukraini. Sytuatsiyni analiz. Proekt USAID «Pidtrymka reformy okhorony zdorovia» / D. Bohdan, A. Boiko, A. Vasykova. – Kyiv, 2019. – 133 s.
3. Vasiuk N. O. Svitovy dosvid pidhotovky suchasnykh menedzheriv systemy okhorony zdorovia (ohliad literaturnykh dzherel) / N. O. Vasiuk // Derzhavne upravlinnia. – 2012. – № 1. – S. 21–26.
4. Voronenko Yu. V. Problemy zabezpechennia yakosti kadrovyykh resursiv systemy okhorony zdorovia Ukrainy / Yu. V. Voronenko // Okhorona zdorovia Ukrainy. – 2008. – № 3. – S. 20–21.
5. Hromova S. O. Profesiina pidhotovka kerivnykh kadriv vyshchoi medychnoi osvity v konteksti reformuvannia systemy okhorony zdorovia v Ukraini [Elektronnyi resurs]. – 2015. – Rezhym dostupu: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2015-3/doc/4/02.pdf>.
6. Dziak H. V. Pidkhody do vyznachennia stratehii pidvyshchennia yakosti medychnoho obsluhovuvannia v Ukraini, harmonizovani z zahalnoievropeiskymy metodamy / Dziak H. V., Lekhan V. M., Kriachkova L. V. // Medychni perspektyvy. – 2010. – № 1. – S. 6–9.
7. Kobylanskiy O. V. Teoretyko-metodychni osnovy navchannia bezpeky zhyttiediialnosti studentiv ekonomichnykh spetsialnosti u vyshchykh navchalnykh zakladakh: monohrafiia / O. V. Kobylanskiy. – Vinnytsia: VNTU, 2012. – 590 s.
8. Kolesnyk Yu. M. Pravovi problemy suchasnoi transformatsii okhorony zdorovia / Yu. M. Kolesnyk // Zbirnyk materialiv naukovo-praktychnoho kruhloho stolu. – Zaporizhzhia: TOV «Planer», 2019. – 148 s.
9. Lekhan V. M. Stratehiia rozvytku systemy okhorony zdorovia i ukrainskyi vymir / V. M. Lekhan, H. O. Slabkyi, M. V. Shevchenko. – K., 2009. – 50 s.
10. Lishtaba L. V. Suchasni svitovi praktyky v sferi orhanizatsii i provedennia osvितnikh prohram iz menedzhmentu v haluzi okhorony zdorovia / L. V. Lishtaba, Yu. M. Petrashyk, N. O. Slobodian // Visnyk sotsialnoi hihieny ta orhanizatsii okhorony zdorovia Ukrainy. – 2018. – № 3. – S. 59–62.
11. Moskalenko V. F. Orhanizatsiino-metodychni aspekty pidvyshchennia yakosti medychnoi dopomohy v Ukraini / V. F. Moskalenko, T. S. Hruzieva, L. I. Haliienko // Medychni perspektyvy. – 2010. – № 1. – S. 123.
12. MOZ Ukrainy opryliudnylo dlia hromadskoho obhovorennia Stratehiuu rozvytku medychnoi osvity [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://moz.gov.ua/article/reform-plan/moz-ukraini-opriljudnylo-dlja-gromadskogo-obgovorennja-strategiju-rozvitku-medichnoi-osviti>.
13. Nakaz MOZ Ukrainy № 185 vid 14.03.2014 «Pro perepidhotovku za spetsialnistiu «Orhanizatsiia i upravlinnia okhoronoiu zdorovia» [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0185282-14/sp:java:-max100>.
14. Nakaz MONU № 1067 vid 09.11.2010 «Pro vvedennia v diiu pereliku spetsialnosti, za yakymy zdiisnuietsia pidhotovka fakhivtsiv u vyshchykh navchalnykh zakladakh za osvitno-kvalifikatsiynymi rivniamy spetsialista i mahistra. Postanova KMU № 787 vid 27.07.2010 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/787-2010-%D0%BF>.
15. Petrashyk Yu. M. Svitovy dosvid akredytatsii ta rehliuvannia navchalnykh prohram z menedzhmentu v okhoroni zdorovia / Yu. M. Petrashyk, L. V. Lishtaba, N. O. Slobodian // Visnyk sotsialnoi hihieny ta orhanizatsii okhorony zdorovia Ukrainy. – 2018. – № 3. – S. 43–47.
16. Postanova VR Ukrainy «Pro provedennia parlamentskykh slukhan na temu: «Medychna osvita v Ukraini: pohliad u maibutnie» [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1842-19>.
17. Rozhkova I. V. Systema pidhotovky upravlinskykh kadriv dlia haluzi okhorony zdorovia (poshuk modeli) / I. V. Rozhkova, Ya. F. Radysh, N. O. Vasiuk // Investytzii: praktyka ta dosvid. – 2011. – № 23. – S. 96–99.
18. Savina T. V. Kadrove zabezpechennia sfery okhorony zdorovia v Ukraini: stan ta perspektyvy rozvytku / T. V. Savina // Investytzii: praktyka ta dosvid. – 2017. – № 15. – S. 95–98.
19. Slabkyi H. O. Osnovni mizhnarodni pidkhody do vyznachennia i formuvannia osnov polityky polipshennia yakosti medychnykh posluh / H. O. Slabkyi, O. O. Dudina // Okhorona zdorovia Ukrainy. – 2008. – № 4. – S. 119–120.
20. Slabkyi H. O. Suchasna systema pidhotovky kerivnykiv v sferi okhorony zdorovia Ukrainy: metodychni rekomendatsii / H. O. Slabkyi, R. Yu. Pohoriliak. – Kyiv, 2019. – 46 s.

УДК 378.147.88

DOI 10.31652/2415-7872-2020-61-153-156

**ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ПРИРОДООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ****I. А. Стахова****orcid.org/0000-0002-8942-6248**

У статті обґрунтовано необхідність та стратегічні кроки нашої держави для здійснення природоохоронної діяльності. Розкрито зміст та проведено дефінітивний аналіз поняття «готовність», обґрунтовано теоретичні аспекти формування готовності майбутніх педагогів до природоохоронної діяльності в початковій школі. Визначено основні функції природничо-наукових дисциплін та їх роль у процесі формування готовності студентів до роботи із молодшими школярами для вирішення екологічних проблем. Обґрунтовано необхідність включення екологічної інформації в освітні предмети; вивчення питань охорони навколишнього природного середовища в процесі відвідування гуртків, участі в круглих столах, брифінгах, акціях; здійснення волонтерської діяльності.

Ключові слова: *готовність, формування готовності, природоохоронна діяльність, природничо-наукова підготовка, майбутній учитель початкової школи.*

**THEORETICAL ASPECTS OF FORMING THE PREPARATION OF FUTURE PRIMARY SCHOOL
TEACHERS FOR ENVIRONMENTAL ACTIVITIES****I. Stakhova**

The article substantiates the necessity and strategic steps of our state for carrying out environmental protection activities, providing ecological clean environment for the population and preserving the planet as a whole. The content and definitive analysis of the concept of «readiness» are revealed, the theoretical aspects of formation of the readiness of future teachers for environmental protection in elementary school are substantiated. In our opinion, readiness is a set of professional and pedagogical knowledge, skills, skills and personal qualities that ensure the effectiveness of the teacher. Students' professional readiness for pedagogical activity is evidenced by their confidence in their knowledge and skills, desire to solve professional tasks, ability to find an individual approach to students, to seek rational pedagogical compromise. The article also defines the basic functions of natural sciences and their role in the process of forming students' readiness to work with younger pupils to solve environmental problems. The necessity to include environmental information in educational subjects is substantiated; study of environmental issues in the process of visiting circles, participation in round tables, briefings, actions; implementation of volunteer activity. We have determined that the willingness to preserve the future teacher's activity in primary school lies in environmental education and upbringing; environmental advocacy and information; organization of environmental actions, quests, briefings, environmental paths, etc. ; eco-journalism and media engagement; addressing issues of balanced development and sustainable use of the environment, and most importantly in educating a humane, environmentally conscious population.

Keywords: *readiness, formation of readiness, environmental activity, natural science training, future elementary school teacher.*

Виклики сучасного динамічного світу визначають нові напрямки в підготовці майбутніх учителів початкової школи. Зважаючи на складну екологічну ситуацію планетарного масштабу, яка ставить під загрозу існування всього людства, освіта не може залишитися осторонь від цього гострого питання. Наше суспільство потребує екологічного свідомих та грамотних педагогів з високим рівнем компетентності у природничих науках, здатних до природоохоронної діяльності та формування екологічної культури підростаючого покоління. Підготовка майбутніх вчителів до природоохоронної діяльності в початковій школі є базовою потребою суспільства, спрямованою на виховання гуманного, екоцентричного типу мислення молодших школярів, формування здатності відмовитися від прагматично-споживацького характеру взаємодії із природним довкіллям та перейти на новий екоетичний характер стосунків.

Відповідно до вимог суспільства реформування вищої освіти передбачає переосмислення та впровадження конструктивних змін, переходу до екологізації освітнього процесу. Великої уваги потребують питання використання нових підходів до вивчення не тільки циклу природничих дисциплін, але й загально-професійної підготовки вчителя, наприклад, світоглядно-екологічного, інвайраментального, середовищного, синергетичного, аксіологічного тощо. Детальної модернізації заслуговує також зміст освіти, методи, прийоми, форми навчання майбутніх учителів, а саме: необхідно звернути увагу на використання інноваційних педагогічних технологій, організації групової роботи, проектної діяльності, екологічних акцій, квестів, стежин. Саме на ці аспекти звертають увагу провідні державні документи,